

**A BÖLCSŐDEI ELLÁTÁS ÉS A CSALÁDI NAPKÖZI VÁLASZTÁSÁNAK ALAKULÁSA
2006-2016 KÖZÖTT**

Szerzők:

Mező Ferenc (Ph.D)
Eszterházy Károly Egyetem (Magyarország)

Mező Katalin (Ph.D)
Debreceni Egyetem (Magyarország)

Első szerző e-mail címe:
ferenc.mezo1@gmail.com

Lektorok:

Szerepi Sándor (Ph.D)
Debreceni Egyetem (Magyarország)

Szabóné Balogh Ágota (Ph.D)
Gál Ferenc Egyetem (Magyarország)

...és további két anonim lektor

Mező Ferenc és Mező Katalin (2020): *A bölcsődei ellátás és a családi napközi választásának alakulása 2006-2016 között*. Különleges Bánásmód, VI. évf. 2020/4. szám, 19–28. DOI [10.18458/KB.2020.4.19](https://doi.org/10.18458/KB.2020.4.19)

Absztrakt

E tanulmány célja, hogy feltárja a 2006-2016 közötti időszakban működő bölcsődék ($n = 543-755$) és családi napközik ($n = 60-1195$) számbeli, illetve a gyermekek létszáma ($n = 1313960$) szerinti együttjárásokat. A vizsgálat szekunder adatgyűjtést (a Központi Statisztikai Hivatal által nyilvánossá tett adatokat) alkalmazott az adatelemzés előkészítése érdekében. Eredményeink erős rang-korrelációk ($r_s > 0,9$; $p \leq 0,05$) mutatnak az évszámok, a bölcsődék és családi napközik, továbbá az ezekbe beíratott gyermekek száma között.

Kulcsszavak: bölcsőde, családi napközi

Diszciplinák: pedagógia, pszichológia

Abstract

CHANGING OF CHOICES OF DAY-NURSERY AND FAMILY CARE AMONG THE YEARS 2006-2016

The aim of this study is to explore the correlations between the number of day-nurseries ($n = 543-755$) and family daycare ($n = 60-1195$) operating between 2006 and 2016, as well as the number of children ($n = 1313960$). The study used secondary data collection (data made public by the Central Statistical Office) to prepare for data analysis. Our results show strong rank correlations ($r_s > 0,9$; $p \leq 0,05$) among the years and the number of day-nurseries and family daycares, and the number of children enrolled in these.

Keywords: day-nursery, family daycare

Disciplines: pedagogy, psychology

A 2006-2016 közötti években Magyarországon a családban nevelkedő gyermek sorsa 20 hetes korától 3 éves koráig a legjellemzőbb módon a következőképpen alakulhatott: a családi otthonban nevelték (ami kiegészülhetett akár házi gyermekfelügyelettel is), bölcsődei (hetes bölcsőde esetében akár bentlakásos formában történő) ellátásban részesült vagy családi napközibe írták be szülei.

A gyermek saját háztartásban nevelése alkalmával a szülő (rendszerint az anya), gondviselő nevelte a gyermeket a családi szocializáció keretén belül. „A gyermek első természetes környezete a család. A család – társadalmi egység, mely életformájával, légkörével megalapozza, erősen befolyásolja a gyermek testi-lelki egészségét, erkölcsi fejlődését, jellemét.” (Tardos, 1975, 60.). Megjegyezzük, hogy a potenciális szülőknek tanköteles korukban kötelező volt ugyan a közoktatásban részt venni, ám arra korábban sem volt példa és napjainkban sem jellemző, hogy professzionális felkészítést nyújtson a tanulók (mint jövőbeli szülők) számára a csecsemő- és kisgyermeknevelés terén. Ennélfogva egy családban nevelkedő – ideális esetben sok szülői odafigyelést, szeretett kapó – gyermek nem feltétlenül kapta meg azt a fajta ellátást, mint a bölcsődében nevelkedő társai (a társas élményről nem is beszélve).

A vizsgált időszakban adott volt a házi gyermekfelügyelet jellegű ellátási forma is, amely sajátos keveréke volt a család otthonában történő, mégis gyermeknevelésre képzett szakember általi gondozásnak: a gondozó a család otthonában végezte a gyermek gondozását. „A házi gyermekfelügyelet alapvető feladata, hogy a dolgozó, vagy a magára maradt szülőt segítse a gyermek időszakos otthoni felügyelete, gondozása biztosításával. A szolgáltatás nem csak a rászoruló szülőt segíti, hanem társadalmi hasznossága tekintetében: 1) egy szükséglethez igazodó szolgáltatást jelent; 2) igénybevételevel fenntartható a család munkaerő-piaci, társadalmi aktivitása” (Kovácsné és tsai, 2012, 4.).

Speciális esetnek tekinthető még a szakképzett gyermeknevelő általi és a családi környezetben történő nevelésnek az a sajátos keresztmetszete, ami alkalmával a gyermeket nevelő szülő bölcsődei gondozónó is volt egyben.

A bölcsődében a családi szocializáció kiegészül az intézmény szocializációs hatásaival, ami részben megtervezett pedagógiai jellegű, részben azonban még így is véletlenszerű, és a kortársak hatásai által is befolyásolt. A bölcsődei nevelés célját a bölcsődei nevelés-gondozás szakmai szabályaiban (Baloghné és tsai, 2012, 16-17.) a következőképp határozták meg: „a családban nevelkedő kisgyermek számára a családi nevelést segítve, napközbeni ellátás keretében a gyermek fizikai- és érzelmi biztonságának és jóllétének megteremtésével, feltétel nélküli szeretettel és elfogadással, a gyermek nemzetiségi/etnikai hovatartozásának tiszteletben tartásával, identitásának erősítésével, kompetenciájának figyelembevételével, tapasztalatszerzési lehetőség biztosításával, viselkedési minták nyújtásával elősegíteni a harmonikus fejlődést”.

Főiskolai szintű kisgyermeknevelő-képzés 2009-től történik hazánkban (Gyöngy, 2013), a 2009 előtti időszakban tehát nem volt jellemző ilyen jellegű diplomával rendelkező szakember a bölcsődékben. 2016-ra azonban a korábban jellemző szakirányú OKJ-s végzettség vagy felsőoktatási szakképzés (FOKSZ) háttérbe szorult a 6 féléves Csecsemő- és kisgyermeknevelő (BA) alapképzéssel szemben, mely révén a diplomás csecsemő- és kisgyermeknevelők bekapcsolódhattak a pedagógus életpályamodellbe.

A bölcsődei nevelést szabályozó jogi környezetből érdemes kiemelni, hogy a (jelen tanulmányban vizsgált időintervallum végén megjelenésre kerülő) 6/2016. (III. 24.) EMMI (Emberi Erőforrások Minisztériuma által kiadott) rendelet 4. melléklete váltotta fel a (vizsgálati időintervallumunkat nyolc évvel megelőző) személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint

személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NM (Népjóléti miniszter által kiadott) rendelet 10. mellékletét – ezek témája: a bölcsődei nevelés-gondozás alapprogramja.

Balogh és tsai (2012) a bölcsődei nevelés-gondozás országos alapprogramjával kapcsolatban (vesd össze: Szombathelyiné és tsai, 2008) felhívta a figyelmet az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) Emberi jogok nyilatkozata, az ENSZ Egyezmény a gyermek jogairól és az Európa Tanács Miniszterek Bizottsága Rec. (2002) 8-as ajánlása a tagállamok számára a napközbeni gyermekellátásról című dokumentumokra. Ezekon kívül a hazai bölcsődei nevelés történeti és aktuális szabályozása tekintetében az alábbi törvények, kormány- és miniszteri rendeletek a mérvadók:

Törvények:

- 1992. évi XXXIII. törvény a közalkalmazottak jogállásáról.
- 1993. évi XCIII. törvény a munkavédelemről.
- 1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról.
- 1995. évi XXVIII. törvény a nemzeti szabványosításról.
- 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról.
- 2011. évi CXCV. törvény az államháztartásról.
- 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról.

Kormányrendeletek:

- 20/1997. (II.13.) Kormányrendelet a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény végrehajtásáról.
- 235/1997. (XII.17.) Kormányrendelet a gyámhatóságok, a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok, a gyermekjóléti szolgálatok és a személyes gondoskodást nyújtó szervek és személyek által kezelt személyes adatokról.
- 253/1997. (XII.20.) Kormányrendelet az országos településrendezési és építési követelményekről.
- 257/2000. (XII. 26.) Kormányrendelet a közalkalma-

zottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvénynek a szociális, valamint a gyermekjóléti és gyermekvédelmi ágazatban történő végrehajtásáról.

- 259/2002. (XII.18.) Kormányrendelet a gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatótevékenység engedélyezéséről, valamint a gyermekjóléti és gyermekvédelmi vállalkozás engedélyezéséről.
- A személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátások és gyermekvédelmi szakellátások térítési díjáról és az igénylésükhöz felhasználható bizonyítékokról szóló 328/2011. (XII. 29.) Korm. rendelet.

Miniszteri rendeletek:

- 63 /1997. (XII. 21.) NM rendelet a fertőző betegségek jelentési rendjéről.
- 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről.
- 18/1998. (VI.3.) NM rendelet a fertőző betegségek és a járványok megelőzése érdekében szükséges járványügyi intézkedésekről.
- 33/1998. (VI. 24.) NM rendelet a munkaköri, szakmai ill. személyi alkalmasság orvosi vizsgálatáról és véleményezéséről.
- 8/2000. (VIII. 4.) SzCsM rendelet a személyes gondoskodást végző személyek adatainak működési nyilvántartásba vételéről.
- 9/2000. (VIII. 4.) SzCsM rendelet a személyes gondoskodást végző személyek továbbképzéséről és a szociális szakvizsgáról.
- 78/2003. (XI. 27.) GKM rendelet a játszótéri eszközök biztonságosságáról.
- 4/2010. (I. 19.) OKM rendelet a pedagógiai szakszolgálatokról.
- 62/2011. (VI. 30.) VM rendelet a vendéglátóipari termékek előállításának és forgalomba hozatalának élelmiszerbiztonsági feltételeiről.
- 6/2016. (III. 24.) EMMI rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet módosításáról

A gyermekjóléti alapellátás részeként a szülő dönthetett úgyis, hogy családi napközibe (vö.: Kovácsné és tsai, 2013) íratja be bölcsődés korú gyermekét, ahol családi környezetben, kis létszámú csoportban történhetett meg a gyermek napközbeni gondozása, nevelése (20 hetes kortól akár 14 éves korig).

A családi napközi nem minősült intézménynek, így létezésére és működtetésére is más feltételek vonatkoztak, mint az intézmények esetében (működése azonban engedélyhez kötött volt). Ennek az ellátási formának a szülők számára előnyös tulajdonsága lehetett, hogy:

- a) rugalmasan tudott igazodni a szülők időbeosztásához,
- b) kis létszámú gyermekcsoportokat alakíthatott ki,
- c) a gyermekek egyéni szükségleteire fókuszálhatott.

A családi napköziben a gyermekekkel dolgozó személyeknek nem kellett szakirányú végzettséggel rendelkezniük, de tanfolyamot el kellett végezniük – vö.: 29/2003. (V. 20.) ESzCsM (Egészségügyi, szociális és családügyi miniszter által kiadott) rendelet. A családi napközi működését meghatározó jogszabályok:

Törvények:

- 1993. évi XCIII. törvény a munkavédelemről;
- 1999. évi XLII. törvény a nemdohányzók védelméről és a dohánytermékek fogyasztásának és forgalmazásának szabályairól;
- 2000. évi XXV. törvény a kémiai biztonságról;
- 1995. évi XXVIII. törvény a nemzeti szabványosításról;
- 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról;
- 2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről;
- 2011. évi CXCV. törvény az államháztartásról;
- 2011. évi CCXI. törvény a családok védelméről;

- 2011. évi CXII. törvényt az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról
- mindenkori költségvetési törvény.

Kormányrendeletek:

- 235/1997. (XII. 17.) Kormányrendelet a gyámhatóságok, a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok, a gyermekjóléti szolgálatok és a személyes gondoskodást nyújtó szervek és személyek által kezelt személyes adatokról;
- 253/1997. (XII. 20.) Kormányrendelet az országos településrendezési és építési követelményekről;
- 257/2000. (XII. 26.) Kormányrendelet a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvénynek a szociális, valamint a gyermekjóléti és gyermekvédelmi ágazatban történő végrehajtásáról;
- 259/2002 (XII. 18.) Kormányrendelet a gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatótevékenység engedélyezéséről, valamint a gyermekjóléti és gyermekvédelmi vállalkozás engedélyezéséről;
- 226/2006. (XI. 20.) Kormányrendelet a szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók, intézmények ágazati azonosítójáról és országos nyilvántartásáról;
- 213/2009. (IX. 29.) Kormányrendelet az egyházi és nem állami fenntartású szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók normatív állami fenntartásáról;
- 328/2011. (XII. 29.) Kormányrendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátások és gyermekvédelmi szakellátások térítési díjáról és az igénylésükhöz felhasználható bizonyítékokról;
- 331/2010. (XII. 27.) Kormányrendelet a Nemzeti Rehabilitációs és Szociális Hivatalról, valamint eljárásának részletes szabályairól.

Miniszteri rendeletek:

- 8/1981. (XII. 27.) IpM rendelet a Kommunális- és Lakóépületek Érintésvédelmi Szabályzatáról;
- 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatai-

ról és működésük feltételeiről;

- 33/1998. (VI. 24.) NM rendelet a munkaköri, szakmai, illetve személyi higiénés alkalmasság orvosi vizsgálatáról és véleményezéséről;
- 25/2000. (IX. 30.) EüM-SzCsM együttes rendelet a munkahelyek kémiai biztonságáról.
- 44/2000. (XII. 27.) EüM rendelet a veszélyes anyagokkal és a veszélyes készítményekkel kapcsolatos egyes eljárások, illetve tevékenységek részletes szabályairól;
- 3/2002. (II. 8.) SzCsM-EüM együttes rendelet a munkahelyek munkavédelmi követelményeinek minimális szintjéről;
- 29/2003. (V. 20.) ESzCsM rendelet a helyettes szülők, a nevelőszülők, a családi napközit működtetők képzésének szakmai és vizsgakövetelményeiről, valamint az örökbefogadás előtti tanácsadásról és felkészítő tanfolyamról; • 78/2003. (XI. 27.) GKM rendelet a játszótéri eszközök biztonságosságáról;
- 28/2011.(IX.6) BM rendelet az Országos Tűzvédelmi Szabályzatról.

Az Emberi Erőforrások Minisztérium 6/2016. (III. 24.) EMMI rendelete módosítja a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NM rendeletet. 2017. január 1-től a bölcsődei ellátást érintő alapvető változások következtek be, mely reform keretében a napközbeni gyermekellátás intézményi (bölcsőde, mini bölcsőde), illetve szolgáltatás (családi bölcsőde, munkahelyi bölcsőde, napközbeni gyermekfelügyelet) jellegű formában valósulhat meg.

Jelen tanulmányban a bölcsődei nevelés egy lezártnak tekinthető, a 2006-2016 közötti évekkel határolt bő évtizedes időszakának elemzése során a bölcsődék és családi napközik számának alakulását, illetve az ezekbe beíratott gyermekek számának alakulását elemezzük.

Kérdések és hipotézisek

Jelen tanulmányban az alábbi kérdésekre keressük a választ:

1. A 2006-2016 közötti időszakban megfigyelhető-e a bölcsődék és a családi napközik számanak növekedése? Hipotézisünk szerint a bölcsődék és a családi napközik száma erős korrelációt mutat az évszámmal.

2. Vajon az évek múlásával együtt jár a bölcsődébe, családi napközibe beíratott, illetve be nem íratott gyermekek száma? Feltételezésünk szerint erős pozitív korreláció mutatkozik az évszám és a bölcsődében, családi napköziben nevelt gyermekek száma között, s negatív korreláció lesz tapasztalható az intézményes nevelés említett formáiba be nem íratott gyermekek száma között (többek között a módszertani részben bemutatott képlet alapján feltételezhető, hogy ha a bölcsődébe/családi nevelésbe beíratott gyermekek száma növekvő tendenciát mutat, akkor a többieké csökkenni fog).

Minta

Az alábbiakban egyrészt a 2006-2016 évek közötti 11 évben működő bölcsődéket ($n = 543-755$), illetve családi napköziket ($n = 60-1195$), másrészt a 0-3 éves gyermekeket ($n = 1\,313\,960$) vizsgáljuk abból a szempontból, hogy bölcsődei, családi napközibeli vagy egyéb (leginkább: családban, otthon) nevelésben részesültek-e. A vizsgálat során – szekunder adatgyűjtés keretében – a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) hivatalos, nyilvános adatbázisait használtuk, melyek a www.ksh.hu oldalon keresztül érhetők el.

A bölcsődébe és/vagy családi napközibe beíratott gyermekek száma a KSH hivatalos, nyilvános adatbázisából áll rendelkezésre. Mivel a bölcsődei, illetve családi napközibeli nem részesült gyermekek számáról nem tartalmazott közvetlen adatot az említett adatbázis, így azt becsléssel állapítottuk meg. A bölcsődei, illetve családi napközibeli nevelésben

nem részesülő gyermekek számának kalkulációja során az élveszületések becsült számából vontuk ki a bölcsődébe és családi napközibe beíratott gyermekek számát. Hangsúlyozzuk, hogy így becsült értéket kaptunk. 2006-2016 között 1 026 680 élveszületés történt, amihez hozzáadtuk a 2003-2005 közötti élveszületések (97 496, 95 137 és 94 647 fő) számát, akik a 2006-2016 években 1,2, illetve 3 évesként bölcsődés korúnak tekinthetők, s így kaptuk meg a mintának tekintett $n = 1\,313\,960$ főt. Sajnos ez a szám túlbecsült, mert (adathiány miatt) nem veszi figyelembe a 0-3 éves korúakra az adott időszakban jellemző gyermekhalandóságot, illetve emigrációs/migrációs tendenciákat (például: egy magyar család bölcsődés korú gyermekkel együtt történő külföldre költözését, vagy egy külföldi család bölcsődés korú gyermekkel együtt történő hazai letelepedését).

Módszer

E tanulmány retrospektív jelleggel a 2006-2016 közötti időszakra fókuszál, mely időszakokkal kapcsolatban lehetőség adódott (szekunder adatgyűjtés révén) a Központi Statisztikai Hivatal által összeállított publikus adatbázisok elemzésére. Primer adatgyűjtésre nem került sor jelen vizsgálat keretében.

A Központi Statisztikai Hivatal, mint szakmailag önálló kormányhivatal, immár 150 éves múltat tekint vissza, és feladatai közé tartozik „az adatfelvételek megtervezése, adatok felvétele, feldolgozása, tárolása, elemzése és közzététele” (lásd: http://www.ksh.hu/tevekenyseg_kozerdeku) is – többek között a bölcsődei és családi napközibeli ellátás, illetve az élveszületések terén is. Adatbázisai a www.ksh.hu oldalon keresztül érhetők utol. Jelen tanulmányban használt adatbázisok letöltése 2020. szeptember 2-án történt.

Jelen tanulmányban a következő vizsgálati változókra fókuszáltunk:

- Bölcsődék száma: a KSH nyilvántartásában tárgyévente szereplő működő, bölcsődék száma.
- Családi napközik száma: a KSH nyilvántartásában tárgyévente szereplő, működő családi napközik száma.
- Bölcsődébe beíratott gyermekek száma: a KSH nyilvántartása szerint, tárgyév május 31-i adatok alapján.
- Családi napközibe beíratott gyermekek száma: a KSH nyilvántartása szerint, tárgyév május 31-i adatok alapján.
- Egyéb (például otthonnevelésben részesülő) gyermekek becsült száma. Ezt a számot tárgyévénként az $A = B - (C + D + E)$ képlet alapján kalkuláltuk, ahol:

A = az egyéb (pl. otthonnevelésben részesülő) gyermekek becsült száma;

B = az élveszületések száma

C = a bölcsődébe beíratott gyermekek száma;

D = a családi napközibe íratott gyermekek száma.

E = bölcsődéskorúak halálozásából, illetve a migrációból, emigrációból eredő 0-3 éves gyermekszám változás ismeretlen értéke.

Tekintve, hogy az E-értékkel kapcsolatban nem rendelkezünk adatokkal, ezért az bölcsődén és családi napköziben kívüli egyéb nevelésben részesülő gyermekek számának mindössze becsülésével kalkulálhatunk a vizsgálat során, s jobb híján az $E = 0$ értéket alkalmazzuk, s inkább csak figyelemfelhívásként említjük az E-értékben rejlő bizonytalanságot. Abban bízunk azonban, hogy a trendeket tekintve mindez nem befolyásolja számottevően a vizsgálati eredményeket.

Az adatelemzés során használt csoportosító változó az „Év” volt, ami a 2006-2016 között eltelt 11 év évszámait tartalmazta.

A leíró statisztikát, Kolmogorov-Smirnov-próbát, Spearman-féle rangkorreláció számítást alkalmazó adatelemzéshez az SPSS 13.0 statisztikai szoftvert használtuk.

Eredmények

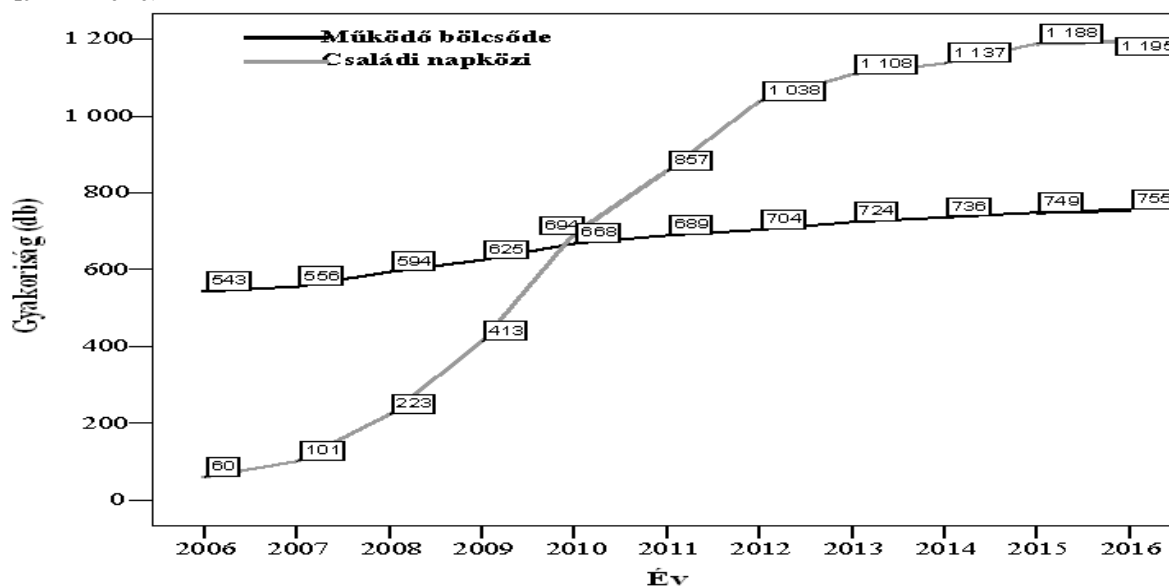
Az ellátó helyek számával kapcsolatos hipotézis alátámasztást nyert. Erős, pozitív irányú szignifikáns együttjárás tapasztalható az évszám (2006-2016 között), a bölcsődék és a családi napközik száma között ($r_s = 0,99, p \leq 0,01$).

Amint az 1. ábrán látható a családi napközik száma intenzívebb növekedést mutat, mint a bölcsődék számának alakulása. A 2006-os kiinduló értékhez képest a családi napközik száma 2016-ra

közel 20-szorosára nőtt (60-ról 1 195-re, szorzó = 19,92), míg a bölcsődék száma csak mintegy másfélszeresére emelkedett (543-ról 755-re, szorzó = 1,39)! A családi napközik száma 2010-ben emelkedett a bölcsődék száma fölé, s az után is növekedett a számuk, bár egyre kisebb mértékben. A bölcsődék száma lassabb ütemben, de egyenletesebb mértékben nőtt az évek során.

Beíratással kapcsolatos eredmények. Erős, pozitív irányú szignifikáns együttjárás tapasztalható az évszám (2006-2016 között), a bölcsődébe és a családi napközibe beíratott gyermekek száma között ($r_s = 0,99$ és $0,95$ között, $p \leq 0,01$), ezzel szemben az egyéb (pl. otthon nevelés) ellátási forma és az évszám között erős negatív korreláció tapasztalható ($r_s = -0,93, p \leq 0,01$). A 2006-2016 közötti időszakban minden évben jellemző volt, hogy a bölcsődés korú gyermekek több, mint 80%-a otthon nevelkedett.

1. ábra: A működő bölcsődék és családi napközik számának alakulása 2006-2016 között (forrás: KSH adatok alapján a Szerző)

Megvitatás

Az ellátó helyek számának alakulásával kapcsolatos eredmények alapján úgy tűnik, hogy a 0-3 éves gyermekek nevelését feladatul vállaló bölcsődék és családi napközik létrehozását és fenntartását facilitáló intézkedések valóban jelentős eredményeket tudtak felmutatni a vizsgált években. Ugyanakkor szembeötlő, hogy a bölcsődék és a családi napközik számának növekedése igen különböző mértékű (vö.: 1. ábra).

A családi napközik számának intenzívebb alakulásának hátterében a következő (egymást nem kizáró okok állhattak):

- a) Könnyebb volt létrehozni családi napközit, mint bölcsődét;
- b) Könnyebb volt fenntartani családi napközit, mint bölcsődét;
- c) Könnyebb volt támogatást kapni a családi napközi esetében, mint a bölcsőde esetében;
- d) A családi napközi fenntartása esetében a bevétel-kiadás-nyereség triász kedvezőbben alakul, mint a bölcsődék fenntartása esetében;
- e) Családi napközi fenntartói köre tágabb lehetett, mint a bölcsődék fenntartói köre;
- f) Nagyobb szülői igény mutatkozott a családi napközi iránt, mint a bölcsőde iránt: előfordulhat, hogy amennyiben egy szülőnek választási lehetősége volt abban a tekintetben, hogy gyermekét bölcsődébe vagy családi napközibe írassa, akkor az utóbbit választja. A szülők felől megnyilvánuló családi napközi iránti kereslet pedig lokálisan (egy adott település vagy településrész tekintetében) piaci kínálatot generálhatott, amennyiben a keresletet felismerő szolgáltatók családi napközit hoztak létre. Jelenleg nem állnak rendelkezésünkre e feltételezést alátámasztó adatok, ám a későbbiekben ezek összegyűjthetők primer adatgyűjtést alkalmazó kérdőíves, interjú felmérések keretében;
- g) A családi napközibeli ellátás elérhetőbb volt a családok számára, mint a bölcsődei ellátás;
- h) A szülők nézőpontjából a családi napközibeli ellátás talán egyenértékű vagy vonzóbb, mint a

bölcsődei ellátás.

A beíratással kapcsolatos eredményeket tekintve feltűnő, hogy noha mind a bölcsődébe, mind a családi napközibe beíratott gyermekek száma mutatott némi emelkedést az évek során (31153-ról 38123-ra nőtt a bölcsődébe íratott gyermekek száma, s néhány százról 7099-re a családi napközibe íratott gyermekek száma), mégis az egyéb (például az otthonnevelés) ellátási forma maradt a domináns gyermeknevelési lehetőség az adott időszakban. Ennek okai talán a következők lehetnek:

a) kielégítetlen szülői igény a bölcsődék, családi napközik iránt: ha feltételezzük, hogy létezett tömegesen megnyilvánuló szülői igény a bölcsődei, illetve a családi napközik iránt, akkor e lehetőségek növekvő, ám folyamatosan a potenciális igények alatt maradó száma lehetett az oka annak, hogy a szülők kénytelenek voltak például az otthon nevelést választani. E feltételezés teljesülése esetében a bölcsődei és a családi napközi jellegű ellátás számának intenzív növelése valóban indokolt lehetett. Egy ilyen jellegű „intézményfejlesztési csunami” egyrészt munkahelyet teremthetett (direkt módon a csecsemő- és kisgyermeknevelők számára, indirekt módon a bölcsődéknek, családi napköziknek szolgáltatók számára), másrészt több ezer szülőnek tette lehetővé az aktív munkavállalói létet. Egy 12 gyermek/gondozó arányt jelentő bölcsődében például 20 000 lehetséges munkahely értéket kapjuk.

b) nem létezett valódi szülői igény a bölcsődék, családi napközik iránt: ha azt feltételezzük, hogy nem volt valódi szülői igény a bölcsődei, illetve családi napközi jellegű ellátás iránt, akkor e számok az otthon nevelés szülők által történő preferálást, s az otthon nevelést lehetővé tevő családsegítő intézkedések iránti igényt jelzik.

Hangsúlyozzuk, hogy az adatok a 2006-2016 közötti időszakra vonatkoznak. 2017. január 1-től a 3 éven aluli gyermekek ellátásának megnevezése: „Gyermekek napközbeni ellátása”, melynek megvalósulhat a bölcsődei ellátás intézményi (bölcsőde,

illetve mini bölcsőde) és szolgáltatási (családi bölcsőde és munkahelyi bölcsőde) formájában (Dudás, 2019; v.ö.: 6/2016. (III. 24.) EMMI rendelet).

Korlátok, további kutatási lehetőségek

A bölcsődei és a családi napközi jellegű ellátáson kívüli egyéb (pl. otthonnevelés jellegű) ellátás esetében csak becült számadatokkal rendelkezünk, ezért a jövőben pontos számadatokkal célszerű kiegészíteni a vizsgálatot.

A kutatás során szekunder adatgyűjtés révén alakult ki az adatbázis, de az eredmények értékelésekor, megvitatásakor is kitűnt, hogy a jövőben primer adatgyűjtésen alapuló elemzésre is szükség lehet.

A kutatás eredményeinek megvitatásakor több, alátámasztásra váró felvetést is körvonalaztunk, miközben a lehetséges okokat igyekeztünk összefoglalni. E feltevések alátámasztása érdekében további kutatásokra van szükség.

A vizsgálat egy komplex vizsgálat sorozat előtanulmányának tekinthető, amely arra keresi a választ, hogy a 2017-től jellemző bölcsődei ellátás valóban előnyökkel jár-e a gyermekek kognitív és non-kognitív fejlődése tekintetében.

Irodalom

15/1998. (IV. 30.) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről.
 18/1998. (VI.3.) NM rendelet a fertőző betegségek és a járványok megelőzése érdekében szükséges járványügyi intézkedésekről.
 1992. évi XXXIII. törvény a közalkalmazottak jogállásáról.
 1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról.

1993. évi XCIII. törvény a munkavédelemről. 1995. évi XXVIII. törvény a nemzeti szabványosításról.
 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról.
 1999. évi XLII. törvény a nemdohányzók védelméről és a dohánytermékek fogyasztásának és forgalmazásának szabályairól;
 20/1997. (II.13.) Kormányrendelet a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény végrehajtásáról.
 2000. évi XXV. törvény a kémiai biztonságról;
 2011. évi CCXI. törvény a családok védelméről;
 2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről;
 2011. évi CXC. törvény az államháztartásról.
 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról.
 213/2009. (IX. 29.) Kormányrendelet az egyházi és nem állami fenntartású szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók normatív állami fenntartásáról;
 226/2006. (XI. 20.) Kormányrendelet a szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók, intézmények ágazati azonosítójáról és országos nyilvántartásáról;
 235/1997. (XII. 17.) Kormányrendelet a gyámhatóságok, a területi gyermekvédelmi szakszolgáltatók, a gyermekjóléti szolgálatok és a személyes gondoskodást nyújtó szervek és személyek által kezelt személyes adatokról;
 25/2000. (IX. 30.) EüM-SzCsM együttes rendelet a munkahelyek kémiai biztonságáról.
 253/1997. (XII. 20.) Kormányrendelet az országos településrendezési és építési követelményekről;
 257/2000. (XII. 26.) Kormányrendelet a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvénynek a szociális, valamint a gyermekjóléti és gyermekvédelmi ágazatban történő végrehajtásáról.
 259/2002 (XII. 18.) Kormányrendelet a gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatótevékenység engedélyezéséről, valamint a

- gyermekjóléti és gyermekvédelmi vállalkozás engedélyezéséről;
- 28/2011.(IX.6) BM rendelet az Országos Tűzvédelmi Szabályzatról.
- 29/2003. (V. 20.) ESzCsM rendelet a helyettes szülők, a nevelőszülők, a családi napközis működtetők képzésének szakmai és vizsgakövetelményeiről, valamint az örökbefogadás előtti tanácsadásról és felkészítő tanfolyamról;
- 3/2002. (II. 8.) SzCsM-EüM együttes rendelet a munkahelyek munkavédelmi követelményeinek minimális szintjéről;
- 328/2011. (XII. 29.) Kormányrendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti alapellátások és gyermekvédelmi szakellátások térítési díjáról és az igénylésükhöz felhasználható bizonyítékokról;
- 33/1998. (VI. 24.) NM rendelet a munkaköri, szakmai ill. személyi alkalmasság orvosi vizsgálatáról és véleményezéséről.
- 331/2010. (XII. 27.) Kormányrendelet a Nemzeti Rehabilitációs és Szociális Hivatalról, valamint eljárásának részletes szabályairól.
- 4/2010. (I. 19.) OKM rendelet a pedagógiai szakszolgálatokról.
- 44/2000. (XII. 27.) EüM rendelet a veszélyes anyagokkal és a veszélyes készítményekkel kapcsolatos egyes eljárások, illetve tevékenységek részletes szabályairól;
- 6/2016. (III. 24.) EMMI rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet módosításáról
- 62/2011. (VI. 30.) VM rendelet a vendéglátóipari termékek előállításának és forgalomba hozatalának élelmiszerbiztonsági feltételeiről.
- 63 /1997. (XII. 21.) NM rendelet a fertőző betegségek jelentési rendjéről.
- 78/2003. (XI. 27.) GKM rendelet a játszótéri eszközök biztonságosságáról.
- 8/1981. (XII. 27.) IpM rendelet a Kommunális- és Lakóépületek Érintésvédelmi Szabályzatáról;
- 8/2000. (VIII. 4.) SzCsM rendelet a személyes gondoskodást végző személyek adatainak működési nyilvántartásba vételéről.
- 9/2000. (VIII. 4.) SzCsM rendelet a személyes gondoskodást végző személyek továbbképzéséről és a szociális szakvizsgáról.
- Balogh Lászlóné, Barbainé Bérci Klára, Kovácsné Bárány Ildikó, Nyitrai Ágnes, Dr. Rózsa Judit, Tolnayné Falusi Mária és Vokony Éva (2012): *A bölcsődei nevelés-gondozás szakmai szabályai. Módszertani levél.* Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, Budapest.
- Dudás Ágnes (2019): Bölcsődei ellátás. Letöltés: 2020-08-25- Web: <https://csalad.hu/tamogatasok/bolcsodei-ellatas>
- Gyöngy Kinga (2013): Milyen az ideális kisgyermek-nevelő. Letöltés: 2020.08.25. Web: http://www.kre.hu/ebook/dmdocuments/ii_orszagos_alkalmazott_pszichologiai_phd_hallgatoi_konferencia/chap_14.html
- Kovácsné Bárány Ildikó, Mátay Katalin, Szakali Tibor (2012). *Minimumelhárítás házi gyermekfelügyeletben.* Nemzeti Rehabilitációs és Szociális Hivatal, Budapest.
- Kovácsné Bárány Ildikó, Mátay Katalin és Szombathelyiné Nyitrai Ágnes (2013): *A családi napközi működésének követelményei. Módszertani úmu-tató.* Budapest.
- Szombathelyiné Nyitrai Á.; Rózsa J.; Korintus M.né; Balogh L.né; Kissné Fazekas I.; Pósfai F.né (2008): *A bölcsődei nevelés-gondozás országos alapprogramja.* Budapest: Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet Gyermekvédelmi Főosztály.
- Tardos Anna (1975): *Neveléstan I.* Egészségügyi Minisztérium, Budapest.